

Non-formal Learning and Education
Неформално учене и образование

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО „УЧИЛИЩЕ – МУЗЕЙ“ – ГЛЕДНАТА ТОЧКА НА УЧИТЕЛИТЕ

Вася Делибалтова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. През последните години, въпреки реализацията на множество проекти по посока на задълбочаване и повишаване на ефективността на взаимодействието между училището и музея, и практики, и теоретици констатираят, че резултатите са далеч от очакваните. В опит да се предложи още един отговор на въпроса за причините за това състояние тук са представени резултатите от изследване, обхванало 157 учители от цялата страна. Основната цел е чрез съпоставителен анализ на получените данни с резултатите от други близки изследвания да се очертаят основни проблеми, решаването на които би позволило създаването на благоприятна основа за пълноценно разгръщане на сътрудничеството между двете институции.

Keywords: museum education/museum pedagogy, teachers' views of the museum, museums and the curriculum

Съществени промени в социално-икономическата ситуация, възплътени във все по-силно завладяващите ни и взаимно преплетени глобализация и дигитализация, често са основанието за създаването на нови теории и модели в различни научни и професионални полета. Протичащите процеси далеч не са случайни, защото измененията не просто рефлексират върху хората и нещата, а създават нови и устойчиви условия за преосмисляне на връзките и отношенията между тях във всички области на живота. Музеят също се оказва във водовъртежа на промените. В разгорещените дискусии за неговата същност и роля все по-често се споделя становището, че ако при своето създаване музеят е бил повече „жест на съхраняване и предаване на наследството“ (Верниу, 2005: 59), отколкото нещо друго, днес той трябва да се разбира като „поликултурен институт с широки социални и комуникативни ангажменти“ (Русев, 2000: 39) със специално място в процеса на образование.

Подобен начин на мислене неизбежно води до пресичане на пътищата на музеологията и педагогиката, което в едни държави довежда до създаването и развитието на музейна педагогика (емблематичен пример безспорно е Германия), а в други поставя началото на интензивно създаване на музейни образователни програми с последвало очертаване на границите на научно

направление, свързано с музейното образование (напр. САЩ и Великобритания). Въпреки националните специфики в избора на път и постигнатото във времето огромно разширяване на разбирането на границите на образователната функция на музея (по посока на взаимодействието със семейството и възрастните например), развитието на връзката „музей – училище“ се запазва като основен акцент в работата на музеите по света. Какви са аргументите в подкрепа на тези твърдения?

Мнението и нагласите на учителите към взаимодействието на училището и музеите – изследователските позиции

За устойчивия интерес към взаимодействието между музея и училището има множество и добре известни основания, които без претенция за изчерпателност с едри шрихи можем да изброим, като започнем от особената роля на учителите при изграждането и утвърждаването на музеите, през възможностите на двете институции за единодействие, насочено към постигане на високи образователни резултати и стигнем до ефектите, с които качествено взаимодействие допринася за развитието и на двете институции. Естествен резултат от познаването на проблема и осъзнаването на необходимостта от ефективно сътрудничество е и създаването на специални музейни програми с отчитане на особеностите на националното учебно съдържание (напр. The British Museum, Ермитажа, Военноисторически музей – София, и др.) Голяма част от тези програми са отражение не само на конкретни политики на музеи, международни мрежи и сдружения, но и на ясни държавни приоритети в развитието на образованието и музейното дело. Изграждането на националните стратегии за работа преминава през множество изследвания, основните акценти в които позволяват не само сравняване на картините в отделните държави, но и очертаване на основните тенденции на развитие. Специално място сред тях има проучването на гледните точки, нагласите и мненията на учителите за същността и качеството на връзката между музея и училището, от една страна, и от друга – за възможностите и компетентността на учителите и музейните специалисти да я осъществят. Интересни от гледна точка на настоящото изложение са три от публикуваните изследвания в това поле, реализирани в последните години във Великобритания (2006, 2007) и Турция (2008), а през 2012 г. и в България.

Започнатата от правителството на Великобритания през 1997 г. политика за превръщането на образователната функция в централна в работата на музеите намира своето продължение в стратегическа програма за развитие в периода 2003 – 2004 г., работата по която е продължена и през следващите години. Основната цел на реализираните в рамките на програмата 12 проекта е проучване на взаимодействието на музеите с училището и различни обществени групи. Изследването на мнението на учителите е ключов елемент

от дизайна на проектните дейности. Резултатите са публикувани обстойно и лягат в основата на концепцията за развитие на музейното образование на редица изследователи (напр. Hooper-Greenhill, E., Dodd, J., Gibson, L., Phillips, M., Sullivan, E., 2006; Hooper-Greenhill, E., 2007 и др.).

Завидното развитие през последните години на музейната педагогика в Турция естествено отвежда изследователите към проблема за нагласите на учителите за взаимодействие с музеите. Основните въпроси, на които се търси отговор, са свързани с предварителната подготовка и компетентността на учителите и отражението им върху техните нагласи да използват музейните визити в работата си, предпочитайки различни педагогически методи и стратегии (Demircioglu, 2008).

В България в рамките на проект „Маркетингово проучване и оценка на взаимодействието между музеите – училището и младите потребители“ (2012), обединил усилията на музейни работници, специалисти по социални изследвания и експерти в полето на образованието, изследването на мнението на учителите е ключов източник на информация за разкриване на отношенията между различните страни на интеракцията. Реализиран в София, проектът и резултатите от него са едни от най-ценните източници за информация за съвременното състояние на проблема у нас.

Тези три отправни пункта са в основата на представения тук опит за съпоставителен анализ на данните от разгледаните изследвания и от наше изследване, проведено в периода декември 2013 – юни 2014 г. с учители от цялата страна.

Дизайн и реализация на изследването

Изследването е част от по-голям проект, насочен към проучване на влиянието на контекста върху развитието на личността в условията на обучението. Целта му е да се очертаят спецификите на гледната точка на учителите към възможностите за реализация на взаимодействието училище – музеи в ежедневната образователна практика. В настоящото разбиране реализацията на подобна цел предполага да се отговори на няколко въпроса:

1. Каква е подготовката за взаимодействие с музеите, която учителите са получили, по време на обучението си във ВУЗ?

2. Каква е нагласата на учителите по отношение на потенциалните значими учебни резултати?

3. Какво е отношението им към връзката на тези потенциални ползи и спецификата на учебното съдържание?

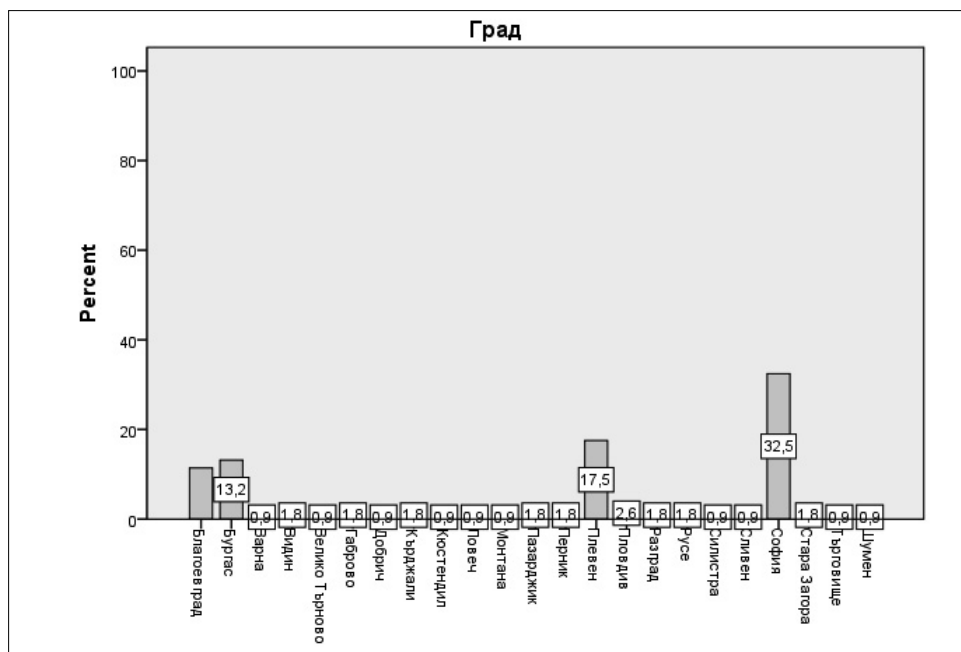
4. Какви са препятствията пред реализация на потенциално взаимодействие?

На основата на тези въпроси е конструиран специален инструмент за събиране на данни с четири ключови полета на интерес. В рамките на всяко поле са формулирани твърдения, оценявани по предварително създадена тристепенна скала. Наблюдаваните характеристики са изведени на основата на резултати

и обобщения, публикувани във вече цитираните изследвания във Великобритания и Турция – напр. ключовите резултати по отношение на ползите (Великобритания) и препятствията (Великобритания, Турция) пред осъществяване на сътрудничеството между музеите и училището.

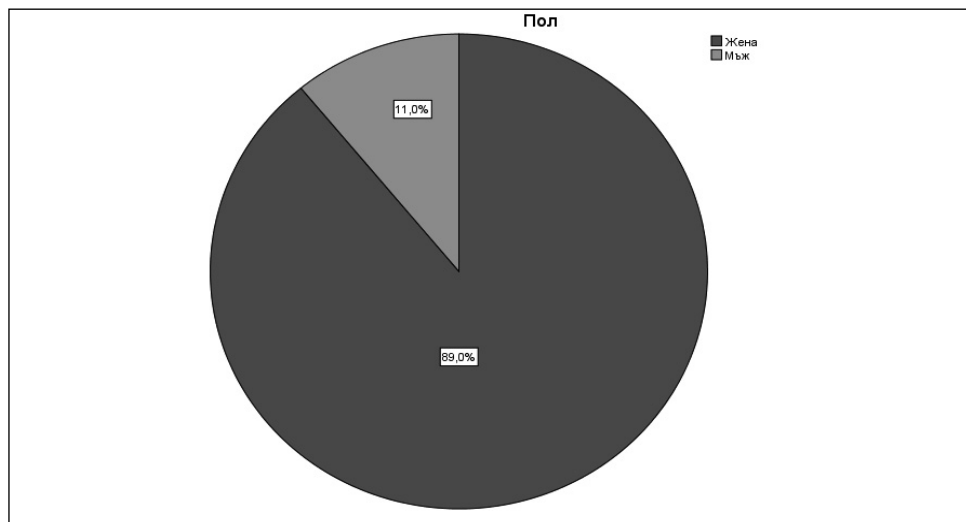
Извадката е формирана сред учители, които участват в различни квалификационни курсове или в проекти, насочени към насърчаване на взаимодействието, обект на научен интерес в настоящото изследване. Основания за подобен подход са намерени в спецификата на проблематиката, която според нас е negliжирана и в теоретичен, и в практически контекст, и в този смисъл наличието на известна предварителна подготовка и опит на учителите прави възможно пълноценното им участие в анкетата.

Общият брой на респондентите е 157, но резултатите на 11 от тях са игнорирани от цялостния анализ поради множество пропуски при оценяването на различните твърдения. В изследването участват учители от всички области на страната, като са реализирани четири по-големи извадки – по две в Северна и Югоизточна България и в Югозападна и Южна централна. Основанията за направения избор за изведени от публикуваните от Националния статистически институт данни за броя на учителите по региони.

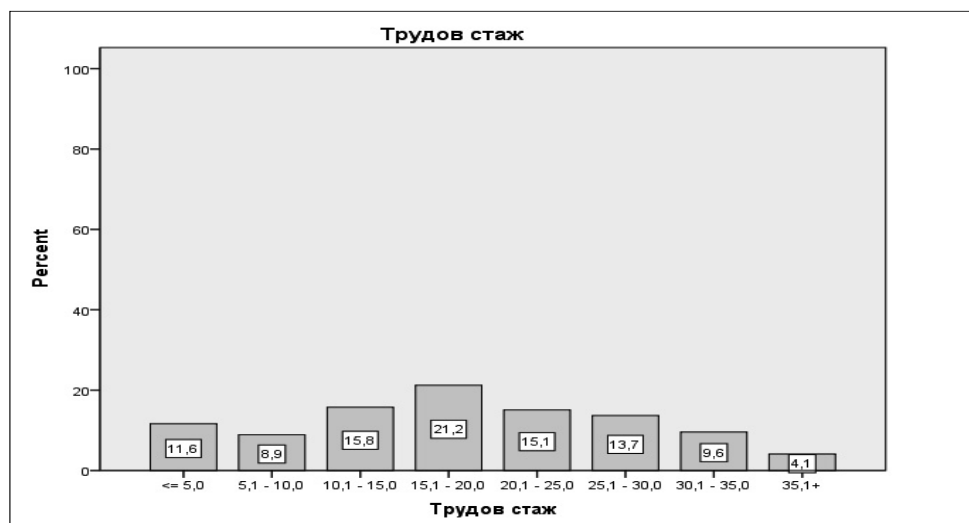

Фигура 1. Данни в проценти за извадката по областни центрове

Данните за извадката, представени чрез фигура 2 и фигура 3, отразяват съобразяването при подбора със съотношението на учителите, работещи в българското училище, по пол и трудов стаж – в значителна степен преобладават жените и учителите с трудов стаж над 15 години.

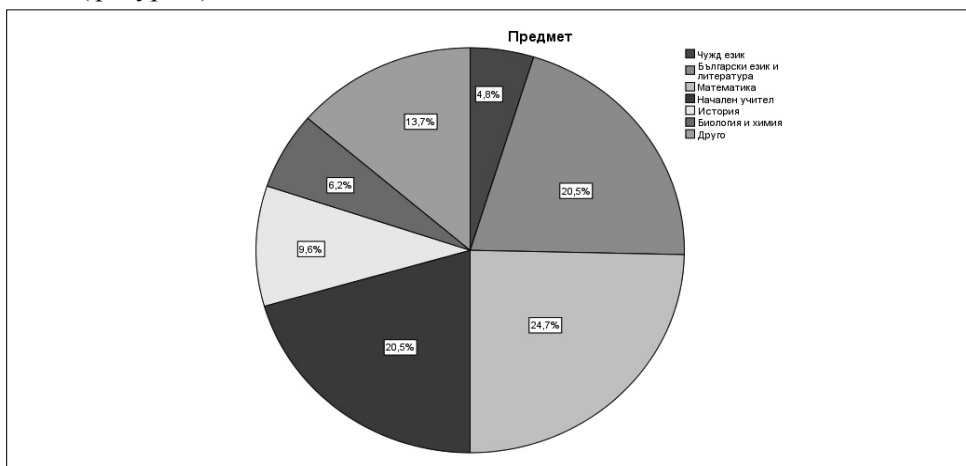

Фигура 2. Данни в проценти за извадката по пол

Фигура 3. Данни за трудовия стаж на респондентите

Нарочно търсено е и представителството на учители, които преподават различни учебни предмети. Данните от разпределението показват, че най-висок е относителният дял на преподавателите по български език и литература и по математика, което също отговаря на съотношението на учителите в училище (фигура 4).

Фигура 4. Представителност на учителите според учебните предмети, които преподават

Съпоставително представяне и анализ на данните

Не изненадват отговорите на твърдението, свързано с базовата подготовка на учителите у нас – 75,3 % от респондентите отговарят, че на проблематиката изобщо не е било отделено специално място в тяхното базово образование, а за 23,3% тя е разглеждана само отчасти. Подобни данни насочват вниманието ни не само към учебните университетски планове, но и към действителната компетентност на учителите да участват активно във взаимодействие с музеите. Вероятно само останалите 2% от респондентите имат основание да смятат, че притежават необходимите компетенции, доколкото са приели, че на проблема е отделено достатъчно място в тяхната подготовка. Интересен факт е, че отрицателно са отговорили всички начални учители, учителите по български и литература, чужд език и математика, а в 2% от положителните отговори попадат част от отговорите на учителите по история, география, биология и химия.

Няма подходящи преки данни за съпоставка в изследването във Великобритания и в българското изследване (Кьосева, 2012; Харалампиев, 2012; Янева, 2012), но редица изводи от тези изследвания, отнесени към резултатите от настоящото, позволяват да се изгради по-цялостна

картина на действителните проблеми пред осъществяването на взаимодействието.

В резултат на проведения анализ на резултатите от работата по проект „Да направим училището привлекателно място за младите хора“ в НИМ се прави констатацията, че: „Наблюденията ни сочат, че често главната дейност по училищен проект в музея се свежда до това, децата да се доведат групово от преподавател (ръководител), да се разходят из залите и да се снимат пред витрините с експонати. Музейните специалисти не се търсят за консултации и мнение“ (Янева, 2012: 12).

В опит да се отговори на въпроса за причините за това в цитираното изследване интересен акцент е поставен не върху подготовката на учителите, а на музейните специалисти. С основание се коментира фигурата на педагога в музея, като на основата на анализ на резултатите се прави извод, че „самоподготовката никак не е достатъчна“ (Кьосева, 2012: 31). Този извод, съотнесен с данните от нашето изследване, позволява да се твърди, че една от причините за слабата ефективност на взаимодействието вероятно може да се търси по посока на недостатъчната компетентност на професионално упълномощените лица, които трябва да я осъществяват. Преодоляването на неблагоприятията, които са представени в българските публикации по проекта (2012), би било възможно, ако се преосмисли не само базовата подготовка на музейните специалисти, а на всички, ангажирани с образованието лица. В настоящото разбиране решението е възможно при съвместно разработени програми с ясна целенасоченост и общи отговорности. Провокираща е и идеята за съвместно реализирана допълнителна квалификация, която вероятно би позволила изграждането на мрежи, координиращи дейността на различните специалисти.

На фона на резултатите от изследванията в останалите държави са интересни още два факта – от една страна, общият за всички засилен интерес от страна на учителите по история и началните учители към възможностите за интеграция на музея в ежедневната образователна дейност (Великобритания и Турция), и от друга – осъзнаването на факта, че само желание и самоподготовка не могат да доведат до желаните резултати. Въпреки това данните говорят по-скоро в подкрепа на твърдението, че на практика интеракцията между музея и училището е по-скоро плод на инициативността на специалистите, отколкото продукт на обмислена образователна политика обхващаща и двете институции и въплътена в съответните документи и учебни планове. Доказателство за това твърдение са и резултатите в цитираното по-горе изследване в Турция (Demircioglu, 2008) – 85 % от учителите отговарят, че не са получили никаква подготовка, а останалите 15% я намират за недостатъчна. С ясното съзнание, че в това изследване са участвали само учители по история и следователно данните от него не позволяват да се правят обобщения, не можем да не отбележим близостта на получените данни с нашето изследване и вероятно

наличието на общ проблем, свързан с компетентността на специалистите в това поле.

На фона на тези констатации интерес предизвиква и гледната точка на учителите към положителните страни на взаимодействието с музеите и ключовите резултати от него. В прехода към тази втората група твърдения следва да направим уговорката, че наблюдаваните характеристики са поставени в контекста на конкретните учебни предмети. Влиянието на всеки предмет е оценено отделно и не е обект на настоящата публикация.

Като се игнорират различията в преподавания предмет, получените резултати са, както следва:

- по отношение на възможностите за създаване на благоприятен емоционален фон за учене – 15,1% отговарят с не, 33,6% – с отчасти, а 51,5% смятат, че това е потенциално възможно в много голяма степен;

- по отношение на провокиране и поддържане на интерес към изучаваните обекти и явления: 9,6% – не, 33,6% – отчасти, 56,8% – в много голяма степен;

- по отношение на осъществяване на междупредметни връзки: 8,2% – не, 35,6% – отчасти, 56,2% – в много голяма степен;

- по отношение на подпомагане на ученето – 8,2 %, 35,6%, 59,6%;

- самооценяване, самоконтрол и планиране на дейността от страна на учениците – 13,2%, 56,9%, 29,9%.

От възможността да се допълни пропуснатата в изброяванията потенциална полза се е възползвал само един респондент и отговорът е свързан със запазване на националните традиции и култура.

Получените данни показват, че за българските учители оценката на възможните ползи за голяма част от твърденията като цяло е много висока – данните се движат между 51,5% и 59,6%. Като относително възможни учителите оценяват единствено резултати от взаимодействието в полето на самооценяването, самоконтрола и планирането на собствената дейност от учениците.

Сам по себе си този резултат се нуждае от самостоятелна интерпретация. В контекста на намерението за съпоставителен анализ обаче по-интересен е фактът доколко изследвани са тези характеристики в Турция и Великобритания.

В Турция учителите по история оценяват най-високо възможностите за онагледяване, подкрепата на перманентното учене, подпомагане на преподаването и мотивацията (Demircioglu, 2008: 9), а във Великобритания – възможностите за забавления, вдъхновение и креативност – 76%, и усвояването на знания и разбиране – 58% (Hooper-Greenhill, Dodd, Gibson, Phillips, Sullivan, 2006: 153). Интересна е и констатацията, направена във Великобритания, че учителите във всяка следваща фаза на изследването стават все по-ориентирани към учебното съдържание и очакванията им в голяма степен се свързват с

резултати от сътрудничеството, ориентирани пряко към постигането на стандартите.

В настоящото разбиране този начин на мислене можем да открием и у българските учители, ако анализираме резултатите, получени от третата група твърдения, свързани с оценката на ценността на определени характеристики, произтичаща от спецификата на самия учебен предмет. И тук резултатите са, както следва:

- по отношение на обогатяване на знанията на учениците – 10,3% от респондентите смятат, че по-задълбочената и интензивна работа с музеите няма да подпомогне усвояването и обогатяването на знанията по учебния предмет, който преподават, 27,4% приемат, че това е възможно отчасти, а за 62,3% от респондентите това е най-важният и ценен резултат от взаимодействието;

- развитие на умения, специфични за учебния предмет – за 15,8% резултатите не биха били ценни от гледна точка на спецификата на учебния предмет, който преподават, за 42,5% взаимодействието може да има положителен ефект отчасти, а 41,8 са убедени във важната роля на музеите;

- развитие на комуникативни умения – 14,4% от учителите не смятат, че работата в/с музея ще подпомогне развитието на комуникативни умения, важни за учебния предмет, 44,5% приемат, че това е ценно за тях отчасти, а за 41,1% в голяма степен това взаимодействие ще допринесе за важен образователен резултат;

- развитие на висши интелектуални умения – 17,1% отговарят отрицателно, 43,8% смятат, че това е ценно отчасти, а 39,0% са оценили тази възможност като много важна;

- развитие на креативност – 10,3% не смятат, че тази потенциална възможност е ценна за тях, 45,2% приемат, че това е ценно отчасти, а за 44,5% от респондентите – в голяма степен;

- развитие на умения за работа в екип – 15,1% отговарят отрицателно, 41,1% – отчасти, 43,8% – в много голяма степен.

Тези резултати са категорично доказателство, че и у нас учителите оценяват перспективите на взаимодействието с музея през призмата на учебното съдържание, и то най-вече съобразявайки се не толкова със стандартите, колкото с тясно предметните и специфични знания и умения, и то през призмата на личната си оценка. Аргументи по посока на това твърдение могат да се намерят в значителната разлика на положителните отговори между първото и останалите твърдения. Ако обаче във Великобритания учителите се интересуват повече от стандартите, а у нас – от тясно предметните знания и умения, възниква въпросът дали това се дължи на различен поглед, или на факта, че съществено влияние у нас имат матурите. Извън този въпрос е очевидно, че учителите навсякъде се ръководят повече от своята лична образователна философия и/или опит, отколкото от развитието на определени идеи в съответ-

ните научни области. По тази причина на взаимодействието с музея се гледа само от позицията на предметноспецифичните знания и/или стандартите за учебно съдържание, което като че ли отвежда в музея по-често именно учителите по история.

Тази констатация обаче позволява да се очертаят само част от действителните затруднения пред осъществяването на пълноценно взаимодействие между училището и музея. Четвъртата група твърдения и данните, получени по отношение на тях в настоящото изследване, позволяват да се твърди, че значителни пречки съществуват и на организационно равнище, а именно:

- спецификата на учебното съдържание – 28,1% не смятат, че спецификата на съдържанието създава бариери пред ефективното взаимодействие, 46,6% смятат, че отчасти причините могат да се търсят и в тази посока, докато за 25,3% спецификата на учебното съдържание сериозно пречатства пълноценното използване на музеите в обучението;

- отсъствието на специализирана литература – това не е проблем за 21,9% за респондентите, но 51,4% отчасти са затруднени, а за 26,7% проблемът е сериозен в много голяма степен;

- недостигът на време – не пречатства 15,1% от респондентите, но за 39,0% е проблем отчасти, а за 45,9% това е много сериозна пречка в организацията на взаимодействието с музея;

- сложни изисквания при организацията и провеждането на посещенията – 10,3% от респондентите намират, че това не е проблем, за 28,1% тази пречка е затруднение отчасти, но преобладаващата част от учителите смятат, че това в много голяма степен пречатства тяхната работа – 61,6%;

- отсъствието на методически препоръки затруднява в много голяма степен 40,4% от респондентите, но за 19,9% такъв проблем не съществува, а 39,7% смятат, че това е проблем само отчасти.

Данните категорично подкрепят тезата, че основният проблем за учителите в България са сложните изисквания при организацията и провеждането на музейните визити. Подобни са данните в изследването в Турция – според учителите взаимодействието е пречатствано от различни проблеми, свързани с разходите, липса на време и бюрокрацията (Demircioglu, 2008).

На бариерите пред осъществяването на ефективно взаимодействие е посветена и голяма част от изследователската работа във Великобритания (Hooper-Greenhill, Dodd, Gibson, Phillips, Sullivan, 2006: 157 – 158). Използваните методи за събиране на данни позволяват да се изведат две групи затруднения – първите са свързани с работата на самите музеи и съответно са под техния контрол, а вторите, произтичащи от спецификата на училищните изисквания и реализацията на визитите. Доколкото за целите на съпоставителния анализ тук се интересуваме само от зависимите от училището и спецификата на организацията на дейността фактори, ще посочим само част

от втората група изведени затруднения – сложни училищни, обществени и правителствени изисквания пред организацията на визитите, висока цена на транспорта.

Видно е, че независимо от образователните традиции, подходи и дори от степента на подкрепа на правителствени структури и обществени фондове пречките пред осъществяването на ефективно взаимодействие между училището и музея са едни и същи и са свързани предимно с финансирането и организацията на визитите. Очевидно, очакването за финансово осигуряване от родителите на дейности, свързани с образованието и развитието на учениците, но осъществявани в училище, не се приема добре в нито една страна. Сериозно препятствие е и самата организация. Грижата за опазване на живота и здравето на учениците, особено в дейности, свързани и контролирани от училището, навсякъде води до тежка административна работа, губене на време и бюрокрация. И ако при добра воля на министерствата на културата и на образованието в отделните страни финансовият аспект на проблема, ако не е решим, то поне може сравнително лесно да бъде облекчен, то едва ли биха могли да се намалят изискванията за организацията на училищни дейности извън сградата.

Заклучение и дискуссионни въпроси

Резултатите от настоящото изследване убедително подкрепиха голяма част от данните, с които разполагаме от сходни изследвания в различни страни. Очевидно, глобализацията в полето на образованието е значителна и въпреки националните характеристики, все по-често се очертават общи тенденции на мислене и действие. На основата на направените разглеждания и без претенцията за изчерпателност тези общи тенденции могат да се сведат до:

- необходимост от нов подход към подготовката и квалификацията на учителите и музейните педагози в това поле – от очертаването на основните изисквания към професионалната квалификация на базово равнище и рефлексията на тази нова визия върху бакалавърските учебни планове, през необходимостта от постоянно повишаване на компетентността и създаването на стройна система, осигуряваща подобна възможност;

- преосмисляне на основите, на които може да се осъществява това взаимодействие – създаване на музейни програми с познаване на стандартите за учебно съдържание и с участието на учители; създаване на екипи от специалисти за преодоляване на „парцелирането“ и преследването на временни ефекти;

- сътрудничество между държавните институции, отговорни за музеите и за училището – разработване на система или поне приемане на мерки, облекчаващи реализацията не само на единични проекти, а на ежедневната дейност на учители и музейни работници – напр. сериозни финансови облекчения при определени условия, улесняване на достъпа и т.н.;

– разработване на ясни правила за организация на съвместни дейности с ясно потенциално място в годишните разпределения и недвусмислено определени отговорности.

Поставени на равнището на практиката, тези идеи същевременно очертават и много изследователски полета, защото като всяко изследване и това поражда повече нови въпроси, отколкото отговори.

ЛИТЕРАТУРА

Верниу, А. (2005). Музеят (превод Я. Мерджанова). *Педагогика*, 2.

Делибалтова, В. (2012). Музеи и образование – фрагменти и акценти. *ГСУ, т.105*.

Димитрова, С. (2012). Маркетинговото проучване и оценка на взаимодействието между музеите – училището и младите потребители – учителите отговарят. В: *Маркетингово проучване и оценка на взаимодействието между музеите – училището и младите потребители*.

Калашникова, Н. (2012). Роль музеев Санкт-Петербурга в школьном образовании. *Образование и технология*, 3.

Кьосева, Ц. (2012). Маркетингово проучване сред музейните работници относно работата на музея с учаци. В: *Маркетингово проучване и оценка на взаимодействието между музеите – училището и младите потребители*.

Медведева, Е. (1997). Музейная педагогика Германии в прошлом и настоящем. В: *Музейная педагогика за рубежом*. Работа музеев с детской аудиторией. Серия электронных изданий Museum Pro. В, 5.0. М.

Русев, Р. (2000). *Съвременни идеи в музеознанието*. София.

Столяров Б. (2004). *Музейная педагогика. История, теория и практика*.

Харалампиев, К. (2012). Методика на маркетинговото проучване и оценка на взаимодействието между музеите – училището и младите потребители, и сравнителен анализ на отговорите на общите въпроси на трите групи респонденти. В: *Маркетингово проучване и оценка на взаимодействието между музеите – училището и младите потребители*.

Янева, В. (2012). Маркетингово проучване и оценка на взаимодействието между музеите – училището и младите потребители. В: *Маркетингово проучване и оценка на взаимодействието между музеите – училището и младите потребители*.

Abaci, O., Kamaraj, I., (2009). *Museums as an educational medium: an implementation model Procedia Social and Behavioral Sciences* 1, 1337 – 1341.

Demircioglu, H. (2008). History Teachers' Attitudes to Museum Visits, *Teaching History Journal, September*, p. 24 – 30.

- Hein, G. (1995). The Constructivist Museum. *Journal for Education in Museums*, 16, p21 – 23.
- Hooper-Greenhill, E., Dodd, J., Gibson, L., Phillips, M., Sullivan, E. (2006). *What did you learn at the museum today?* Second study Evaluation of the outcomes and impact of learning through the implementation of the Education Programme Delivery Plan across nine Regional Hubs (2005).
- Hooper-Greenhill, E. (2007). Museums and education: purpose, pedagogy, performance.

„SCHOOL – MUSEUM“ INTERACTION IN TEACHERS' VIEWS

Abstract. Recently, despite numerous projects in the direction of strengthening and enhancing the effectiveness of the interaction between the school and the museum, practitioners and academics found that the results were far than expected. In an attempt to offer another answer to the question about the causes of this condition, here are presented the results of a study, which involves 157 teachers from across the country.

The main aim is through comparative analysis of the obtained data with the results of other similar studies, to outline the key issues solving of which would allow the creation of a favorable environment for the full deployment of cooperation between the two institutions.

✉ **Dr. Vasya Delibaltova, Assoc. Prof.**

Faculty of Education
Sofia University
Sofia, Bulgaria
E-mail: v.delibaltova@abv.bg